Riigikogu maaelukomisjoni istungi protokoll nr 174

Tallinn, Toompea ja videosild Teisipäev, 27. oktoober 2026

Algus 14.00, lõpp 15.48

Juhataja: Urmas Kruuse (esimees)
Protokollija: Jaanika Lokk (konsultant)
Võtsid osa:
Komisjoni liikmed: Anti Allas, Maido Ruusmann, Andrus Seeme

Komisjoni ametnikud: Marin Daniel (nõunik-sekretariaadijuhataja), Merle Kruusimägi (nõunik)
Puudusid: Siim Pohlak ja Kalev Stoicescu
Kutsutud: Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi toiduohutuse osakonna toidu üldnõuete valdkonna juht Katrin Lõhmus ja sama osakonna nõunik Hellika Kallaste (1. päevakorrapunkt); Riigikogu infonõunik Maiki Vaikla (1.–2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Ülevaade toidualase teabe kaubamärgist „Nutri-Score“
2. Info ja muud küsimused

2. Info ja muud küsimused

Urmas Kruuse avas komisjoni istungi ning tegi ettepaneku võtta enne Nutri-Score’ist ülevaate saamist arutusele päevakorra 2. punkt „Info ja muud küsimused“. Ta tegi ettepaneku küsida Riigikogu õigus- ja analüüsiosakonnalt arvamust Vabariigi Valitsuse algatatud kinnisasja omandamise kitsendamise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (990 SE) põhiseaduspärasuse kohta. Komisjoni liikmed nõustusid ettepanekuga.

1. Ülevaade toidualase teabe kaubamärgist „Nutri-Score“

Urmas Kruuse juhatas sisse päevakorrapunkti arutelu ja andis sõna külalistele.

Katrin Lõhmus andis ülevaate rahvastiku toitumise ja tervise hetkeolukorrast ning selgitas Nutri-Score’i kasutuselevõtu määruse eelnõu koostamise põhjuseid (lisa). Ta märkis, et südame-veresoonkonnahaigused on Eestis peamine surmapõhjus ning ebatervislik toitumine on üks nende olulisi muudetavaid riskitegureid. Eesti elanike toitumise peamised probleemid on liigse soola, suhkru ja küllastunud rasvhapete ning vähene puu- ja köögiviljade, täisteratoodete ja kiudainete tarbimine. Kõneleja rõhutas, et tähelepanu tuleb pöörata eelkõige toiduvalikutele, sest liikumine ei kompenseeri kehva toitumist. Kuigi Eesti inimeste eluiga pikeneb, ei suurene tervena elatud aastate arv samas tempos. Eestis on ligi 40% surmadest

seotud muudetavate eluviisi riskiteguritega ja 18% toitumisega. Üle poole 16–64-aastastest elanikest on ülekaalulised või rasvunud ning ülekaaluline on iga neljas laps. Tervise Arengu Instituudi (TAI) andmetel põhjustab ülekaal riigile aastas 124,7 mln euro suuruse otsese kulu ning koos kaudse mõjuga võib kogukulu ulatuda 1,2 mld euroni. Eesti tervisenäitajad on Lääne-Euroopa omadest kehvemad. Tervisliku toitumise ja toidukeskkonna parandamise vajadust on käsitletud strateegias „Eesti 2035“ ja rahvastiku tervise arengukavas. Pakendi esikülje märgistamine on tegevusena ette nähtud arengukavas „PõKa 2030“. Kõneleja märkis, et sekkumised on üldjuhul tõhusamad, kui need nõuavad inimeselt vähem pingutust. Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) soovitatud meetmed hõlmavad muu hulgas maksustamist, lastele suunatud turunduse piiramist, pakendi esikülje toitumisalast märgistamist ja toodete koostise parandamist. Ka arstid on korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et praegune toidukeskkond ei toeta piisavalt tervislikke valikuid.

Urmas Kruuse küsis, millele tugineb hinnang, et praegune toidukeskkond ei toeta tervislikke valikuid. Ta avaldas arvamust, et inimestelt üha väiksema pingutuse eeldamine võib vähendada nende isiklikku vastutust ja teadlikkust. Viimaste aastakümnete soovitused ei ole tema hinnangul toitumisega seotud probleeme vähendanud. Ta küsis, millist mõju loodetakse saavutada Nutri-Score’i märgistusega.

Katrin Lõhmus vastas, et toitumisprobleemide lahendamiseks on vaja terviklikku meetmete paketti. Nutri-Score ei ole ainus lahendus, kuid see võib olla üks meetmetest, millega võiks alustada.

Maido Ruusmann küsis, milliseid meetmeid saab riik rakendada inimeste toitumisharjumuste parandamiseks ning kuidas kavatsetakse tõsta ühiskonna teadlikkust tervislikust toitumisest. Ta avaldas arvamust, et maksustamine ja piirangute kehtestamine võivad viia liigse reguleerimiseni. Kõneleja oli seisukohal, et tähelepanu tuleks eelkõige pöörata teadlikkuse suurendamisele kodudes ja koolides.

Hellika Kallaste vastas, et teadlikkuse suurendamine on oluline ning TAI ja Sotsiaalministeerium on sellega aastaid tegelenud. Samal ajal võiks riik rakendada ka Eesti oludesse sobivaid meetmeid. Ministeeriumi pädevusse kuulub toidupakendite märgistusega seonduv ning ühe võimalusena nähakse vabatahtliku Nutri-Score’i märgistuse kasutuselevõttu. Selle eesmärk on aidata tarbijal lihtsamini mõista toidu üldist toitainelist koostist ja võrrelda sarnaseid tooteid. Ta rõhutas, et üks märgistus ei lahenda kõiki toitumisega seotud probleeme, kuid võib olla samm õiges suunas.

Andrus Seeme küsis, kuidas on võimalik piirata lastele suunatud toiduturundust ning millistele uuringutele kavandatavad meetmed tuginevad. Ta märkis, et lapsed panevad reklaame sageli täiskasvanutest kiiremini tähele, mistõttu võib nende mõju vähendamine olla keeruline.

Hellika Kallaste vastas, et Ühendkuningriigis on piiratud lastele suunatud toiduturundust. Näiteks on võimalik piirata teatava toitainelise koostisega toodete välireklaami ning reklaame sotsiaalmeedias, televisioonis ja muudes meediakanalites. Ta lisas, et Eesti tootjad on astunud samme toodete koostise parandamisel. Hea tahte leppega ühinenud ettevõtjad on võtnud eesmärgiks vähendada toodetes suhkru, soola ja küllastunud rasvhapete sisaldust.
Kuna Euroopa Liidu (EL) tasandil ei ole pakendi esikülje märgistuse teemaga edasiminekut toimunud, kaalutakse Eestis pakendi esikülje märgistuse (Nutri-Score) vabatahtlikku kasutuselevõtmist. See ei asenda pakendil olevat kohustuslikku teavet, kuid võib toetada tarbija valikuid.
Katrin Lõhmus jätkas ettekandega ning andis ülevaate pakendil esitatavast toidualasest teabest (lisa). Ta märkis, et kohustuslik toitumisalane teave (sh toote koostisosad) esitatakse üldjuhul pakendi tagaküljel. Probleemidena tõi ta esile teabe raske loetavuse (väike kirjasuurus) ja ebasobiva paigutuse. Tihti esitatakse toitumisalane teave tabeli asemel ühes katkematus reas.

Urmas Kruuse küsis, miks ei suudeta kehtivaid pakendimärgistuse nõudeid piisavalt jõustada ning miks otsitakse uusi lahendusi enne olemasolevate reeglite tulemuslikku rakendamist. Ta küsis, kas ettevõtjad eiravad nõudeid või järelevalve on ebapiisav. Ta avaldas arvamust, et tabelina esitatud teave on tarbijale selgem ning tervise seisukohalt olulisemad näitajad (nt energia-, suhkru-, soola- ja küllastunud rasvhapete sisaldus) peaksid olema pakendil paremini esile tõstetud.

Katrin Lõhmus nõustus märkusega ning lisas, et pakendil esitatava teabe loetavuse probleem on ilmnenud ka tarbijaküsitlustest.

Urmas Kruuse märkis, et pakenditeabe loetavuse parandamiseks võiks kasutada QR-koodi, mille kaudu saaks tarbija vaadata teavet telefonis suuremalt ja selgemalt. Ta lisas, et enamikul inimestel on mobiiltelefon ning digilahendus võiks pakkuda täiendavat võimalust toitumisalase teabega tutvumiseks.

Hellika Kallaste vastas, et tarbijatelt on regulaarselt küsitud, milliste kanalite kaudu nad eelistavad toidu kohta teavet saada. Küsitluste põhjal eelistab QR-koodi kasutada väike osa tarbijatest. Kuigi selle kasutamine võib tulevikus suureneda, kujutab telefoni või muu seadme kasutamine poes inimeste jaoks lisatoimingut.

Urmas Kruuse küsis, kas uuringutes on käsitletud tarbijate tavapärase ostukorvi koosseisu ja seda, kui suure osa moodustavad regulaarselt ostetavad põhitoiduained võrreldes harvem valitavate toodetega.

Hellika Kallaste vastas, et põhitoiduainetes (nt leiva-, saia-, piima- ja lihatoodetes) leidub märkimisväärses koguses suhkrut, soola ja küllastunud rasvhappeid ning nende sisaldust on võimalik vähendada. Teadlik tarbija saab tooteid juba praegu võrrelda, kuid tavatarbija jaoks on eri toodete samaaegne hindamine keeruline.

Urmas Kruuse märkis, et inimestel on erinevad maitse-eelistused ning toodete koostisosad mõjutavad maitseomadusi. Ta juhtis tähelepanu valgurikaste toodete populaarsusele ja märkis, et kuigi neid turundatakse positiivselt, on arstid hoiatanud liigse valgutarbimise eest.

Hellika Kallaste tõi näiteid pakendite esikülgedest ning märkis, et toiduturunduses tõstetakse sageli esile toote üht positiivset omadust, arvestamata selle üldist toitainelist koostist. Näiteks võidakse popkorni reklaamida kiudainerikkana, jättes tagaplaanile suure suhkrusisalduse. Tema sõnul domineerib pakendi esiküljel turunduslik teave, mis ei arvesta toote üldise toitainelise koostisega. Seetõttu on oluline anda tarbijale võimalus hõlpsamini hinnata toote üldist toitainelist profiili.

Maido Ruusmann märkis, et arutelus käsitletakse läbisegi pakenditeabe nähtavust, järelevalve (eba)piisavust ja Nutri-Score'i märgistust. Ta palus keskenduda konkreetsemalt Nutri-Score'i olemusele ning selgitada, miks on valitud just see süsteem, kuigi Skandinaavia riikides seda ei kasutata. Kõneleja hinnangul ei tohiks Nutri-Score'i käsitleda kõigi toitumisega seotud probleemide lahendusena.

Anti Allas küsis, mida Nutri-Score sisuliselt tähendab.

Urmas Kruuse vastas, et tegemist on tasakaalustatud arvutusmudeliga, mille eesmärk on toetada tervislikumaid toiduvalikuid.

Hellika Kallaste lisas, et Nutri-Score hindab toote üldist toitainelist koostist, mitte üksnes mõnda üksikut positiivset omadust. Ta selgitas, et kehtivate nõuete kohaselt võib toidupakendil kasutada lubatud toitumis- ja terviseväiteid, kui nende kasutuskriteeriumid on täidetud. Nutri-Score täiendab pakendil olevat teavet, aidates tarbijal toodet objektiivsemalt hinnata.

Urmas Kruuse palus selgitada Nutri-Score'i märgise kujunemise valemit.

Hellika Kallaste selgitas toodete esikülje toitumisalase teabe märgiseid. Ta märkis, et pakendi esikülje märgistussüsteemid erinevad oma üksikasjalikkuse ja esitusviisi poolest. Mõnes süsteemis esitatakse teave tootja määratud portsjoni (nt 30, 50 või 100 grammi) kohta. Nutri-Score kasutab lihtsamat hindavat skaalat ja arvestab 100 g või 100 ml kohta esitatud

teabega. Selline lähenemine võimaldab tooteid võrrelda objektiivselt ja tootjast sõltumatul alusel (tarbija ei pea tegema toodete võrdlemiseks ümberarvutusi). Ta märkis, et Nutri-Score'i hinnatavaid elemente käsitletakse ettekandes edaspidi.

Urmas Kruuse küsis, kas portsjonipõhine teave tuleneb ELi nõuetest. Üldiselt esitatakse toitumisalane teave 100 g või 100 ml kohta.

Hellika Kallaste selgitas, et teabe esitamine 100 g või 100 ml kohta on kohustuslik, kuid tootja võib lisada vabatahtlikult ka portsjonipõhise teabe. Erineva suurusega portsjonid võivad aga muuta toodete võrdlemise keerukamaks.

Hellika Kallaste andis ülevaate Euroopa riikides kasutatavatest vabatahtlikest toitumismärgistest (lisa). Ta märkis, et Põhjamaades kasutatakse lukuaugumärgist ning Soomes südamemärki. Austria ja Soome osalevad Nutri-Score'i süsteemis vaatlejariikidena ning Soome kaalus selle kasutuselevõttu. Kõneleja selgitas, et südamemärgi kasutamine on tootjale tasuline, samas kui Nutri-Score'i ja lukuaugumärgise kasutamise eest eraldi tasu ei nõuta.

Maido Ruusmann tundis huvi erinevate toitumismärgiste sisuliste erinevuste vastu. Ta küsis, kas Prantsusmaalt alguse saanud Nutri-Score'i ja Soomes kasutatava südamemärgi hindamisloogika põhineb samadel alustel.

Hellika Kallaste vastas, et südamemärk on ühetasandiline positiivne märgis ning seda ei saa Nutri-Score'i skaalaga otseselt võrrelda. Samas on Nutri-Score'i võrreldud Põhjamaade lukuaugumärgisega ning tulemused on suures osas sarnased. Näiteks saavad paljud lukuaugumärgise tingimustele vastavad leivatooted ka Nutri-Score'i järgi rohelise hinnangu.

Andrus Seeme märkis, et erinevates riikides kasutatakse erinevaid märgiseid ning märgiste paljusus võib tekitada tarbijates segadust. Ta küsis, miks on valitud just Nutri-Score'i märgis ning kas ELi võiks kehtestada ühtse märgistuse.

Hellika Kallaste selgitas, et Euroopa Komisjon kavatses esitada pakendi esikülje lihtsustatud toitumisalase teabe märgistuse ühtlustamise ettepaneku 2022. aastal, kuid seda ei ole seni tehtud. Täna ei ole see komisjoni prioriteet ning liikmesriikide erinevate seisukohtade ja huvide tõttu ei ole konsensust saavutatud. Ta juhtis tähelepanu, et Nutri-Score on Euroopas enam levinud ja teaduskirjandus (ka Euroopa Komisjoni raportid) toovad sageli esile just Nutri-Score'ile omaseid tunnuseid – lihtsus, värvid, summaarne hinnang.

Maido Ruusmann märkis, et ministeerium peab tervislike valikute edendamise kõrval arvestama ka Eesti toidutootmise ja toidujulgeoleku huvidega. Ta väljendas muret, et Nutri-Score võib anda imporditud tootele kohaliku toote ees eelise ning minna vastuollu lühikese tarneahela ja kodumaise päritolu eelistamise eesmärkidega. Ta küsis, kas mõni toitumismärgis arvestab nt tarneahela pikkust.

Hellika Kallaste vastas, et toitumismärgised ei arvesta toidu päritolu ega tarneahela pikkust, vaid annavad lisateavet toote toitainelise koostise kohta. Samuti ei võta märgised üldjuhul arvesse lisaaineid. Nutri-Score arvestab jookides nt magusainete (aspartaami) kasutamist.

Urmas Kruuse väljendas muret, et tootjad võivad hakata toodete koostist märgise saamiseks kohandama ja see võib jätta tarbijale eksitava mulje toote tervislikkusest. Ta märkis, et väikese koostise erinevuse tõttu võib toode liikuda ühest hindekategooriast teise, kuigi selle tervisemõju oluliselt ei muutu. Märgiste tõhusust ei ole tõendatud.

Hellika Kallaste selgitas, et Nutri-Score on avaliku sektori algatus, mille aluseks võeti Ühendkuningriigi (UK) mudel, s.t milliseid tooteid on sobilik turundada lastele ja milliseid mitte. Tegemist on UK mudeli edasiarendusega. See annab toidu üldisele toitainelisele koostisele koondhinnangu. Nutri-Score'i algoritm arvestab toitumise ja tervise vaates olulisi elemente: negatiivsete näitajatena energiasisaldust, küllastunud rasvhappeid, suhkrut, soola ja jookides magusaineid ning positiivsete näitajatena valku, kiudaineid ning puu- ja köögiviljade sisaldust.

Urmas Kruuse palus selgitada üldise energiasisalduse tähendust.

Hellika Kallaste vastas, et toidu energiasisaldus tuleneb süsivesikutest, valkudest ja rasvadest. Ta selgitas, et teatud toidugruppide puhul kasutatakse kohandatud arvutusmudeleid. Näiteks on pähklid suure energiasisaldusega, kuid nende mudelis ei anna energiasisaldus palju negatiivseid punkte ning arvesse võetakse suurt valgusisaldust. Kõneleja sõnul ei pea paika väide nagu saaksid kõik Eesti tooted Nutri-Score'i järgi kehva hinnangu. Igas toidugrupis on varieeruvust. Ta tõi eraldi näiteks või, mis paigutub Nutri-Score'i skaala punasesse ossa eelkõige väga suure rasva- ja küllastunud rasvhapete sisalduse tõttu. See ei tähenda, et toode oleks iseenesest halb.

Urmas Kruuse märkis, et toitumissoovitused muutuvad aja jooksul. Tema hinnangul alahinnatakse avalike sõnumite mõju tarbijakäitumisele. Ta märkis, et suur energiasisaldus ei tähenda tingimata liigset tarbimist, kuna inimese energiavajadus sõltub muu hulgas kehalisest aktiivsusest. Ta nõustus, et ülesöömine on üks peamisi toitumisprobleeme, kuid Nutri-Score ei lahenda seda probleemi. Energiatarbimine peab olema kooskõlas füüsilise aktiivsusega.

Hellika Kallaste selgitas, et ükski pakendimärgis ei saa arvestada inimese tegelikku tarbimiskogust ega seda, kuidas toodet kodus valmistatakse. Nutri-Score'i eesmärk on aidata tarbijal võrrelda sama toidugrupi tooteid ja teha poes nende toitainelise koostise põhjal parem valik. Ta rõhutas, et märgistus ei välista ühtegi toitu. Ta lisas, et sama toidugrupi toodete koostis võib märkimisväärselt erineda. Kuigi märgistus ei saa arvestada kogust ega seda, kuidas tarbija toodet kodus valmistab, võimaldab see võrrelda pakendis olevate toodete toitainelist koostist ja teha poes teadlikum valik.

Andrus Seeme märkis, et pakendil esitatud Nutri-Score'i hinnang võib olenevalt toidu valmistamise viisist muutuda.

Hellika Kallaste nõustus, et selline erinevus võib tekkida, kuid sama kehtib ka muu pakenditeabe ja toitumisväidete puhul. Nutri-Score kirjeldab pakendis olevat toodet ega saa arvestada kõigi võimalike viisidega, kuidas tarbija seda toodet hiljem kodus valmistab või kasutab.

Maido Ruusmann väljendas muret, et vabatahtliku Nutri-Score'i kasutuselevõtt võib mõjutada tarbijate valikuid kohalike tootjate kahjuks. Ta märkis, et märgiseta Eesti toode võib näida märgistatud imporditootest kehvem ka juhul, kui selle koostis vastaks heale hindele. Seetõttu ei saa märgistust pidada täielikult vabatahtlikuks. Tarbija võib hakata eelistama parema hindega toodet kohalikule tootele, millel märgist ei ole. See võib nõrgestada kodumaist toidutootmist ja suunata tarbijaid eelistama välismaiseid tooteid. Ta leidis, et süsteem oleks õiglasem, kui kõik turul olevad tooted oleksid märgistatud.

Hellika Kallaste jätkas ettekandega ning andis ülevaate Nutri-Score hinnatavatest elementidest (lisa).

Urmas Kruuse tundis huvi toodetes kasutatavate magusainete vastu. Ta märkis, et tootjad asendavad suhkru magusainetega, et turundada toodet vähese suhkrusisaldusega. Ta palus selgitada, kuidas Nutri-Score'i algoritm käsitleb suhkrut ja magusaineid ning kas arvesse võetakse ka nende kogust.

Hellika Kallaste vastas, et Nutri-Score'i algoritm arvestab nii suhkrut kui ka jookide puhul magusaine (nt aspartaami) kasutamist tootes. Magusaine kriteerium lisati pärast algoritmi uuendamist, mistõttu ei saa nt magusaineid sisaldav jook enam rohelist hinnangut. Parimal juhul saab magusainet sisaldav jook kollase C. Kui magusainet sisaldav jook sisaldab ka suhkruid, võib hinnang varieeruda C-st E-ni. Ta lisas, et suhkrut ja magusaine olemasolu hinnatakse eraldi. Magusaine puhul arvestatakse selle olemasolu tootes, mitte kogust (kriteerium: sisaldab või ei sisalda). Ta lisas, et magusaineid kasutatakse nende suure magususastme tõttu tavaliselt väga väikestes kogustes.

Hellika Kallaste andis ülevaate Nutri-Score'i teaduspõhisest kalkulaatorist. Ta selgitas, et arvutusreeglid sõltuvad tootekategooriast. Näiteks on juustul, punasel lihal, jookidel ning pähklitel, seemnetel, õlidel ja rasvadel erinevad arvutusreeglid.

Urmas Kruuse küsis, miks rakendatakse nt punasele lihale eraldi algoritmi.

Hellika Kallaste vastas, et mudel lähtub toidusoovitustest, mille kohaselt tuleks piirata punase liha tarbimist ning eelistada linnuliha ja kala. Erinevate lihade valgusisaldust hinnatakse mõnevõrra erinevalt. Näiteks võib väiksema rasvasisaldusega veiseliha saada rohelise hinnangu.

Urmas Kruuse küsis, kas Nutri-Score'i hindamisel on võimalik välja tuua üldised piirväärtused, nt lubatav soolasisaldus 100 grammi kohta.

Hellika Kallaste vastas, et Nutri-Score'i lõpphinne kujuneb mitme näitaja kombinatsioonist ning üksikut piirväärtust ei saa teistest toitainetest eraldi käsitleda. Ta tõi näiteks kaks leivatoodet, mille soola- ja suhkrusisaldus erinevad. Ta selgitas, et iga näitaja muutus mõjutab punktide summat, mis määrab toote hinnangu.

Urmas Kruuse märkis, et isegi kui tarbija valib ainult nt B-hindega tooteid, võib ta siiski tarbida kokkuvõttes liiga palju suhkrut. Seega ei taga keskmise hindega toodete valimine tasakaalustatud toitumist.

Andrus Seeme küsis, kas eri toidugruppidele rakendatavad erinevad hindamismeetodid võivad suunata tarbijaid eelistama teatavaid loomakasvatus- või tootmisharusid ning põhjustada seetõttu ettevõtjate ebavõrdset kohtlemist.

Hellika Kallaste selgitas, et lisatud ained (nt sool) mõjutavad hinnet sõltumata sellest, kas tegemist on kala-, liha- või muu tootega. Oluline on võrrelda võrreldavaid ehk võrrelda saab sarnaseid tooteid. Ta rõhutas, et Nutri-Score'i kehvem hinne ei tähenda, et toode on halb. Näiteks juustule antav D või E hinnang ei tähenda, et see toode oleks halb, vaid iseloomustab selle suurt küllastunud rasvhapete ja soolasisaldust.

Hellika Kallaste tõi näiteid Eesti turul olevate toodete Nutri-Score'i hinnetest. Erinevate uuringute raames tehtud arvutused näitasid, et kõigis toidugruppides esineb toodete toitainelises koostises varieeruvusi, mistõttu on tarbijal võimalik sama toidugrupi piires teha paremaid valikuid.

Maido Ruusmann palus täpsustada Nutri-Score'i eesmärki ja tõi näite magustoidust, mille koostist muudeti (vähendati suhkru ja soola sisaldust, lisati täisterajahu, kiudaineid ja valku ning kasutati asendusaineid) rohelise A-hinde saavutamiseks. Toote tervislikkus võib muutuda küsitavaks, kui seda parema hinde saamiseks liigselt töödeldakse või selles kasutatakse asendusaineid.

Hellika Kallaste vastas, et magustoit jääb magustoiduks ning tarbimise aluseks peaksid olema riiklikud toidusoovitused. Tootjad võivad koostist ja turundusväiteid kohandada ka praegu. Ükski riik (ega ka märgis) ei saa võtta vastutuse tootja valikute eest. Ta märkis, et ka täna võivad tootjad esile tõsta toote üksikuid positiivseid omadusi, tekitades eksitava üldmulje.

Maido Ruusmann juhtis tähelepanu sellele, et Nutri-Score on avaliku sektori algatus ja sellega kaasneb ka vastutus.

Hellika Kallaste vastas, et võrrelda saab sarnaseid tooteid. Ta lisas, et osa koostise muudatusi (nt täisterajahu kasutamine) on positiivsed. Magusaine lisamisel peab tootja muutma vajaduse korral toote nimetust, ajakohastama koostisosade loetelu ja arvutama ümber toitumisalase teabe, mistõttu kajastuvad muudatused kogu pakendimärgistuses.

Urmas Kruuse märkis, et parem Nutri-Score'i hinne ei pruugi kinnitada toote naturaalsust, see tähendab, et Nutri-Score'il võib olla vastupidine efekt. Ta rõhutas, et avalikult soovitatud (vabatahtlik) märgis võib oluliselt mõjutada tarbijakäitumist ja ebasoodsalt mõjutada naturaalsele koostisele keskenduvaid tootjaid.

Hellika Kallaste vastas, et toodete koostisega manipuleerimise võimalus on olemas ka praegu. Ta jätkas ettekandega ning andis ülevaate Euroopa Komisjoni raporti ja avaliku konsultatsiooni tulemustest ELis (lisa). Ta märkis, et teaduskirjanduse alusel aitavad tarbijat kõige paremini lihtsus, värvid ja summaarne hinnang, millele Nutri-Score hästi vastab.

Kõneleja sõnul aitab Nutri-Score tarbijatel toodete toitainelist koostist võrrelda ja paremusjärjestada. Uuringuid on tehtud ka päris kauplustes. Nende uuringute järgi paranes ostukorvi toitaineline koostis ligikaudu 2,5%. Kuigi mõju võib tunduda üksikisiku tasandil väike, võib see korduvate ostude tõttu rahvastiku tasandil kumuleeruda. Kõneleja nentis, et osapoolte seisukohad on erinevad: teadusasutused, tarbijad, kodanikud ja riigiasutused toetavad lihtsat koondhinnangut, ettevõtjad aga positiivset logo või mitme märgise kombinatsiooni. Eesti toidusektori sees ei ole seisukoht ühtne ning osa ettevõtjaid ei soovi oma arvamust avalikult väljendada.

Hellika Kallaste andis ülevaate REMi poolt tellitud uuringutest pakendi esikülje märgistuse kohta (lisa). Ta märkis, et LABRIS koostas eelmisel aastal viimaste aastate teaduskirjandust hõlmava ülevaate erinevatest pakendi esikülje märgistest. Ühte ideaalset süsteemi ei tuvastatud, kuid Nutri-Score'i tugevustena toodi esile selle lihtsus, mõistetavus ja võimalik mõju ostukäitumisele. Lisaks analüüsiti käesoleval aastal Nutri-Score'i sobivust Eesti toidusoovitustega ning hinnati selle majanduslikku mõju.

Urmas Kruuse küsis, mida tähendab LABRISe poolt eksperdilt tellitud uuring ning kas LABRISe teaduskirjanduse ülevaade käsitles üksnes Nutri-Score'i või erinevaid märgistuse süsteeme.

Hellika Kallaste selgitas, et teaduskirjanduse ülevaade hõlmas erinevaid pakendi esikülje märgiseid. Kuna LABRISel puudus vajalik toitumisvaldkonna eripädevus, kaasati toidusoovituste töö tegemisse toitumisteaduste ekspertiisiga väline ekspert.

Hellika Kallaste tutvustas Teadusagentuuri, Sotsiaalministeeriumi ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kaheaastast teadus- ja arendusprojekti, mille eesmärk on rahvastiku tasakaalustatud toitumise edendamine. Projekti raames vaadatakse üle toitumisuuringu metoodika, viiakse läbi rahvastiku toitumisuuring ja analüüsitakse tasakaalustatud toitumist edendavaid sekkumisi. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi vaates on toitumisuuring oluline, kuna see pakub andmeid toiduohutuse riskihindamiseks. Pakendi esikülje märgised on projektis toitumist edendavatest sekkumistest vaid üks uuritav teema, s.t teadlased võrdlevad erinevaid pakendi esikülje märgiseid..

Urmas Kruuse märkis, et samasse tootekategooriasse koondati väga erinevad tooted. Näiteks võrreldi liha, linnuliha ja kala kategoorias töötlemata liha/kala vorstiga. Seetõttu ei pruugi koondtulemused anda objektiivset ülevaadet. Oluline on teada, kui palju oli valimis vähem tervislikuks peetavaid tooteid. Ta tundis huvi lisaainete kasutamise vastu.

Hellika Kallaste selgitas, et tulemused on esitatud konkreetsel slaidil summaarselt. Nutri-Score'i hinnangut mõjutab toote toitaineline koostis, sh lisatud sool ja suhkur. Seetõttu saavad nii erinevad liha- kui ka kalatooted ka kehvema hinnangu. Algoritm ei arvesta lisaaineid, kuid nende teave on esitatud koostisosade loetelus. Ta lisas, et lisaainete kasutamine on ELis rangelt reguleeritud.

Hellika Kallaste andis ülevaate Nutri-Score'i analüüsi järeldustest ja võimalikest majanduslikest mõjudest (lisa). Ta märkis, et üldiselt ei leitud olulisi vastuolusid Eesti toidusoovitustega ning järeldati, et Nutri-Score toetab nende järgimist. Tartu Ülikooli majandusmõju uuringu eesmärk oli hinnata Nutri-Score'i vabatahtliku kasutuselevõtu võimaldamisega kaasnevaid majanduslikke mõjusid Eesti ettevõtjatele, eelkõige toidutootjatele ja jaekaubandusele. Analüüsiti teaduskirjandust ja teiste riikide kogemusi, hinnati ettevõtete kulusid ning intervjueeriti Eesti toidutootjaid, jaekaubandusettevõtjaid ja erialaorganisatsioonide esindajaid.

Urmas Kruuse märkis, et kaasamise suhtes on osapooled kriitilised.

Hellika Kallaste vastas, et ministeerium on alates eelmise aasta algusest korduvalt kohtunud ettevõtjate ja erialaliitudega, sh Toiduliidu ning Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojaga. Korraldatud on seminare. Osapooled on saanud esitada oma seisukohti ja arvamusi. Ta ei nõustunud kriitikaga, et osapooli ei ole piisavalt kaasatud. Asjaolu, et sektori ettepanekuid ei ole täielikult arvestatud, ei tähenda puudulikku kaasamist.

Urmas Kruuse küsis, kas kaasamisgruppidele tutvustati määruse eelnõu enne selle kooskõlastusringile saatmist.

Hellika Kallaste vastas, et osapooltele saadeti e-kiri uuringute põhitulemuste, Nutri-Score'i valiku põhjenduste ja edasiste sammude kohta. Lisaks tehti teavitus EIS-is ja info edastati ka pressi kaudu. Käesoleva aasta 10. novembril toimub seminar, kus tutvustatakse kõiki uuringute tulemusi lähemalt.

Urmas Kruuse märkis, et tema hinnangul oleks võinud korraldada kaasamisvooru enne eelnõu kooskõlastusringile saatmist.

Hellika Kallaste jätkas ettekandega ning andis ülevaate majanduslike mõjude uuringu järeldustest (lisa). Ta märkis, et osapoolte hoiakud ning ootused Nutri-Score'i võimaliku kasutuselevõtu suhtes on erinevad: osa nägi märgistuses võimalusi, osa riske. Rakenduskulu sõltub erinevatest teguritest, sh tegevuse mahust ja üleminekuajast.

Urmas Kruuse märkis, et pakendite muutmisega kaasnevad kulud võivad väikese turu ja suure tootevaliku tõttu mõjutada Eesti toidutööstuse konkurentsivõimet.

Hellika Kallaste jätkas ettekandega ning märkis, et Nutri-Score'i kasutamine oleks vabatahtlik. Märgise kasutusele võtvad ettevõtjad kannavad rakenduskulud ise, kuid saavad valida kasutuselevõtu aja ning märgistuse pakenditele lisamiseks on ette nähtud kaheaastane üleminekuaeg. See võimaldab kulusid hajutada ja siduda muudatused pakendite tavapärase uuendamisega.

Urmas Kruuse märkis, et aruande kohaselt ei erista Nutri-Score'i algoritm alati piisavalt täistera- ja rafineeritud teraviljatooteid.

Hellika Kallaste vastas, et mõlemad tooted võivad saada rohelise hinnangu, sest nende kiudainesisalduse erinevus ei pruugi olla hinnangu muutmiseks nii suur. Ta lisas, et riiklike toidusoovituste kohaselt tuleks eelistada täisteraviljatooteid.

Andrus Seeme tundis huvi märgise kasutuselevõtu ulatuse ja kaheaastase üleminekuaja vastu.

Hellika Kallaste selgitas, et ettevõtja peab märgistama kõik vastava kaubamärgi tooted ega saa valida ainult üksikuid tooteid. Samas võib ettevõtja märgise kasutamisest igal ajal loobuda.

Maido Ruusmann märkis, et suurtootjatel ja eksportivatel ettevõtetel on märgistuse kasutuselevõtuks rohkem ressursse kui väiketootjatel. Ta küsis, kas sellega arvestati mõjude hindamisel.

Hellika Kallaste nõustus, et toodete hindamine, pakendite muutmine ja süsteemi haldamine võivad olla ühe või kahe töötajaga ettevõttele suur koormus. Samas märkis ta, et ettevõtte suurus üksi ei määra rakenduskulusid. Kulud sõltuvad sellest, kas märgis lisatakse pakendi tavapärase uuendamise käigus või eraldi. Märgise lisamine tavapärase uuendamise ajal aitab kulusid vähendada. Mõju sõltub ka märgise tegelikust levikust. Ta märkis, et võimalikku *de facto* turusurvet tajutakse riskina ja tegu ei ole uuringus tuvastatud mõjuga.

Maido Ruusmann küsis, miks soovib ministeerium Nutri-Score'i Eestis kasutusele võtta olukorras, kus ELis puudub ühtne kokkulepe ja osa sektorist on kõhklev. Ta pidas mõistlikumaks võtta suund naturaalse ja kohaliku toidu mõõdukale tarbimisele.

Hellika Kallaste selgitas, et ELis on arutatud ühtse kohustusliku märgistuse kasutuselevõttu, kuid liikmesriigid ei ole selles ühisele meelele jõudnud. Komisjoni raportite järgi nähakse kõige suuremat potentsiaali märgises, mis on lihtne, värviline ja annab tootele koondhinnangu. Eesti toetab ELi-ülest märgistust, kuid kahjuks ei ole teema EL tasandil edasi liikumas. 2022. aasta konsultatsioonil osalesid tootjad, jaekaubanduse esindajad, ülikoolid ja rahvatervise eksperdid. Paljud neist toetasid Nutri-Score'i laadset süsteemi. Kuna ELi ühise lahenduse leidmine viibib, kaalub Eesti riigisisese lahendusega edasi liikumist. Ta lisas, et ka ettevõtjate arvamused erinevad ning avalik kriitika ei pruugi väljendada kogu sektori seisukohta.

Maido Ruusmann märkis, et Toiduliit on võtnud Nutri-Score'i kasutuselevõtu kohta selge ühise seisukoha.

Hellika Kallaste nõustus, et Toiduliidul on ühine seisukoht, kuid ministeeriumile on esitatud ka teistsuguseid arvamusi. Mõned osapooled näevad märgistuses riske, teised aga võimalust parandada Eesti toodete konkurentsivõimet võrreldes importtoodetega. Märgistust toetavad peamiselt rahvatervise valdkonna esindajad. Eelnõu esimene ametlik kooskõlastusring lõpeb sel neljapäeval.

Anti Allas jäi Nutri-Score'i suhtes neutraalsele seisukohale. Ta rõhutas toitumishariduse tähtsust ning märkis, et märgis ei asenda teadlikke valikuid ega mõõdukat tarbimist. Enne otsustamist tuleks tema hinnangul kõrvutada süsteemi eelised ja puudused. Ta leidis, et teemat tuleb edasi analüüsida, et vältida vastuseisu ning tagada kavandatud meetme eesmärgipärane mõju.

Urmas Kruuse võttis arutelu kokku. Ta väljendas kahtlust Nutri-Score'i kasutuselevõtu ja selle tõhususe suhtes. Ta avaldas arvamust, et arvestades Eesti toidutööstuse eksporditurge tuleks kaaluda ka näiteks lukuaugumärgise kasutuselevõttu. Kuigi Nutri-Score'i märgistus on vabatahtlik, võib sellest kujuneda survevahend nii jaekaubanduses kui ka ühiskonnas laiemalt. See võib mõjutada toodete sisseostu ning halvendada Eesti väiketootjate konkurentsivõimet. Ta oli seisukohal, et eelkõige tuleks tarbijaid harida ja motiveerida tegema teadlikke valikuid. Koolitoidu näitel võivad rangemad nõuded suurendada kulusid ja toidu raiskamist, ilma et laste toitumisharjumused paraneksid. Tarbijate valikuid mõjutab märgistusest tugevamalt toote hind. Ta küsis, kas Nutri-Score'i seminaril antakse ülevaade kogu kaasamisprotsessi käigus saadud tagasisidest.

Hellika Kallaste kinnitas, et seminaril antakse ülevaade nii EIS-i kooskõlastusringil kui ka varem esitatud tagasisidest.

Urmas Kruuse tänas külalisi toidualase teabe märgise „Nutri-Score" tutvustamise ja küsimustele vastamise eest. Ta märkis, et hetkel komisjon ei poolda kiirustades Nutri-Score'i kasutusele võtmist.

(allkirjastatud digitaalselt)	(allkirjastatud digitaalselt)
Urmas Kruuse	Jaanika Lokk
juhataja	protokollija